

2024 BOIKIRUNA

508749

Bostadskonferens 16–17 oktober

2024 **BOIKIRUNA**

BOSTÄDERNA BYGGER STADEN!

MÄNNISKOR OCH MÄNNISKORS MÖTEN
ÄR NORRLANDS FRAMTID

Lars Westin

Professor i Regionalekonomi
Centrum för Regionalvetenskap (CERUM)
Umeå Universitet

https://www.researchgate.net/profile/Lars_Westin
<https://www.umu.se/personal/lars-westin/>
<https://se.linkedin.com/in/lars-westin-40770379>

NORDIC REGIONAL SCIENCE ASSOCIATION
EUROPEAN REGIONAL SCIENCE ASSOCIATION
REGIONAL SCIENCE ASSOCIATION INTERNATIONAL

VTI, TRAFIKANALYS, KULTURANALYS

LARS WESTIN

TEMAN

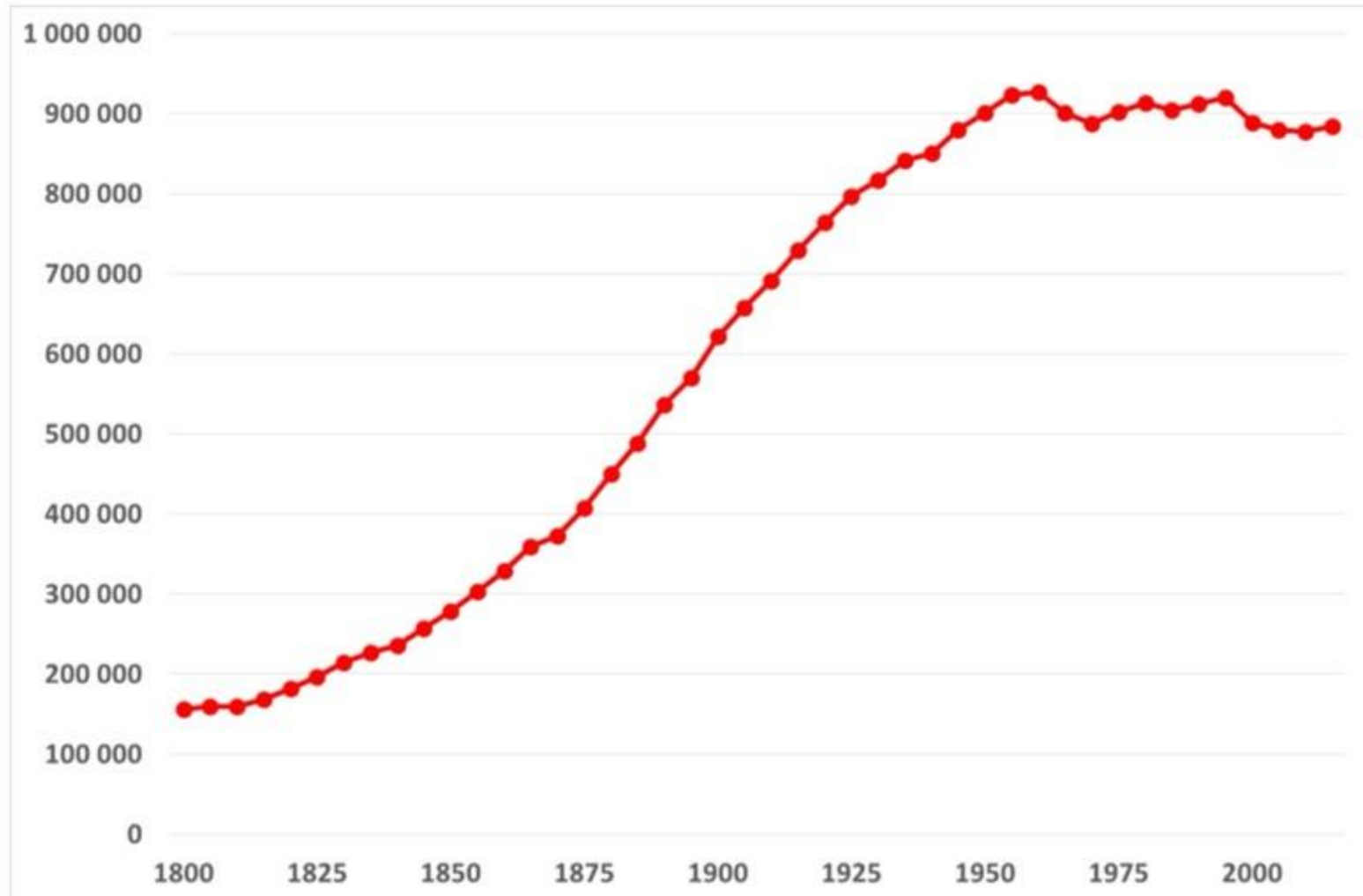
- **NORRLANDS LÅNGA STAGNATION – VAD KAN VI LÄRA OSS?**
- **NORRLANDS BRIST PÅ STÄDER**
- **BEFOLKNINGEN – HUMANKAPITALET'S BETYDELSE FÖR UTVECKLING**
- **PBL, RIKSINTRESSENA OCH STADSLIVET**
- **STADSBYGGGANDE MED HÖG RISK**

EN BESVÄRLIG SITUATION!

VAD KAN
NORRBOTTEN/NORRLAND/NORRA
SVERIGE
LÄRA AV SIN HISTORIA?

EN KORT UTVÄRDERING

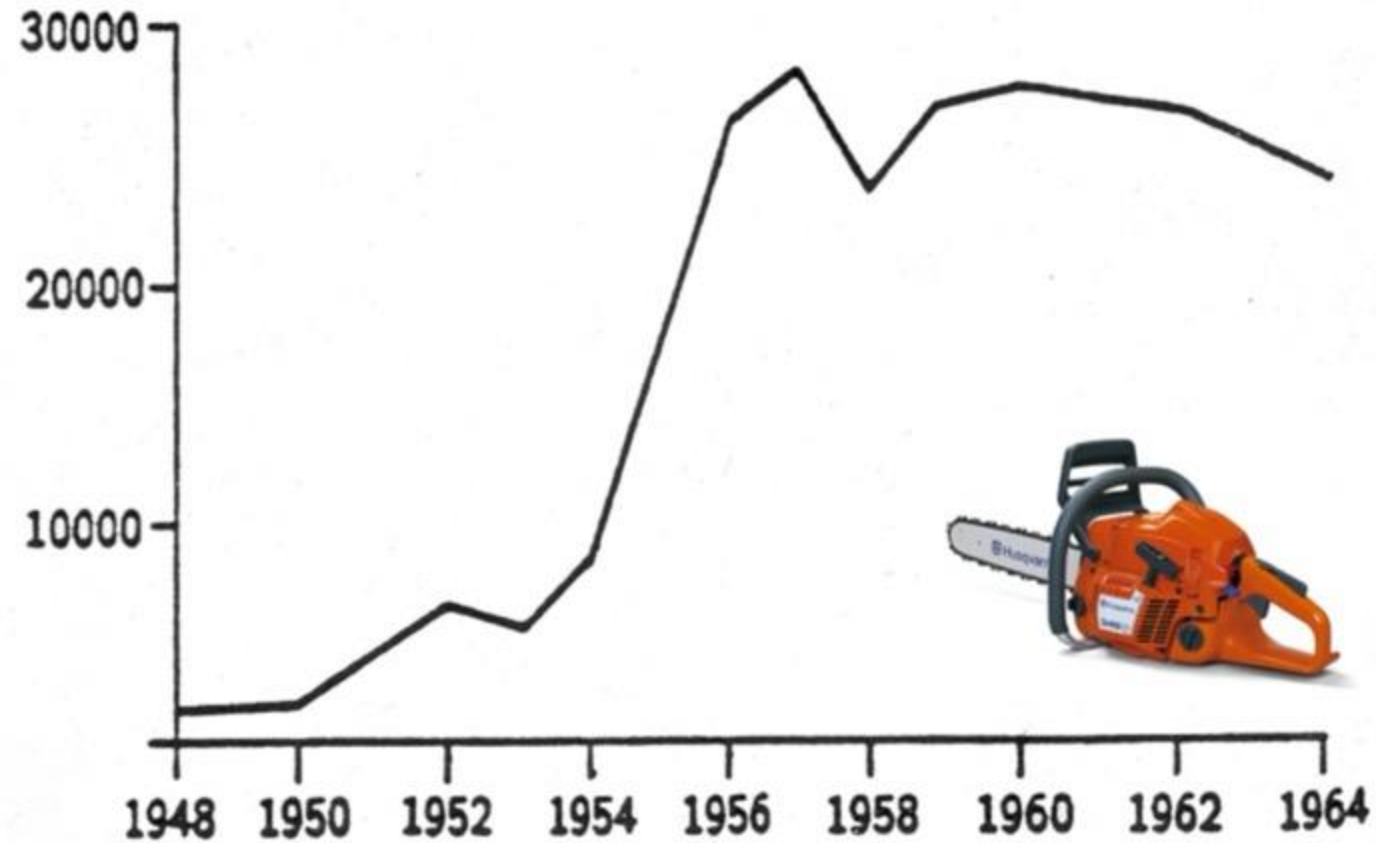
NORRLAND 4 BEFOLKNING

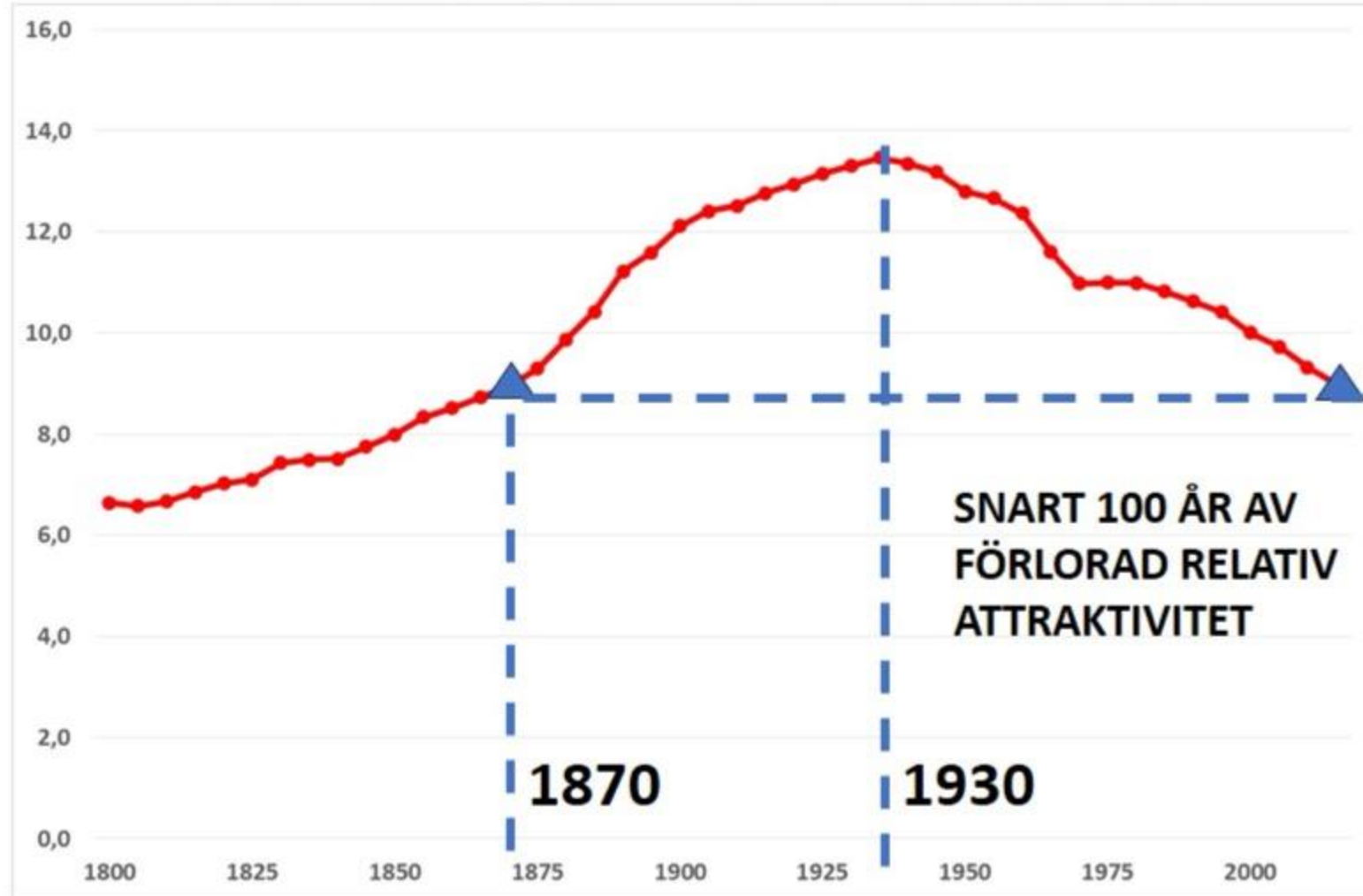
LARS WESTIN

ANTAL SÅLDA MOTORSÅGAR I SVERIGE 1948-1964

Källa: Hjelm (1991) och Helgesson m.fl.(1979)

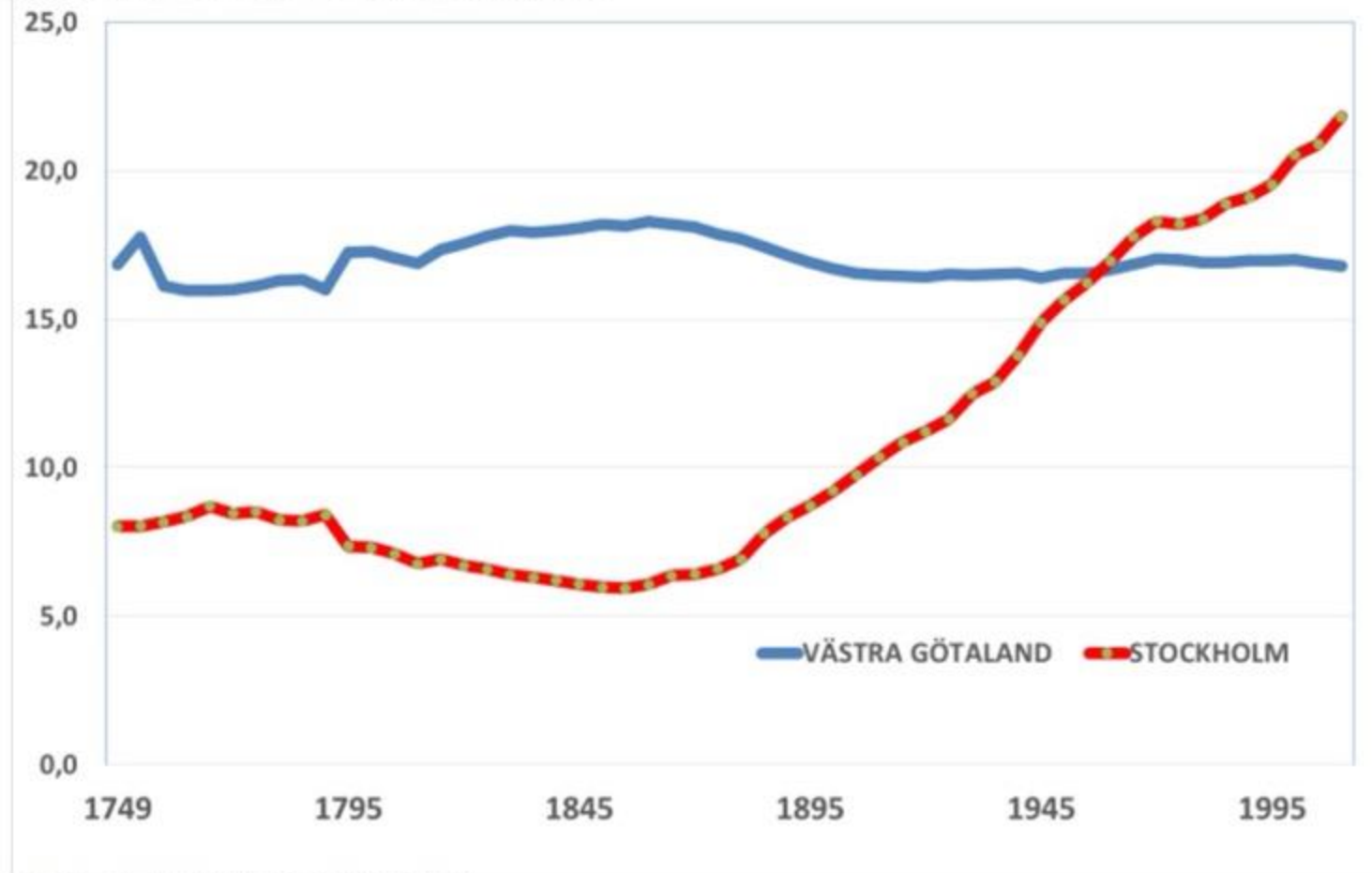
NORRLAND 4 - ANDELEN AV SVERIGES BEFOLKNING

LARS WESTIN

1870 - STOCKHOLM BLIR TILLVÄXTCENTRUM TAR KONTROLL ÖVER SVERIGE

LÄNENS ANDEL AV SVERIGES BEFOLKNING

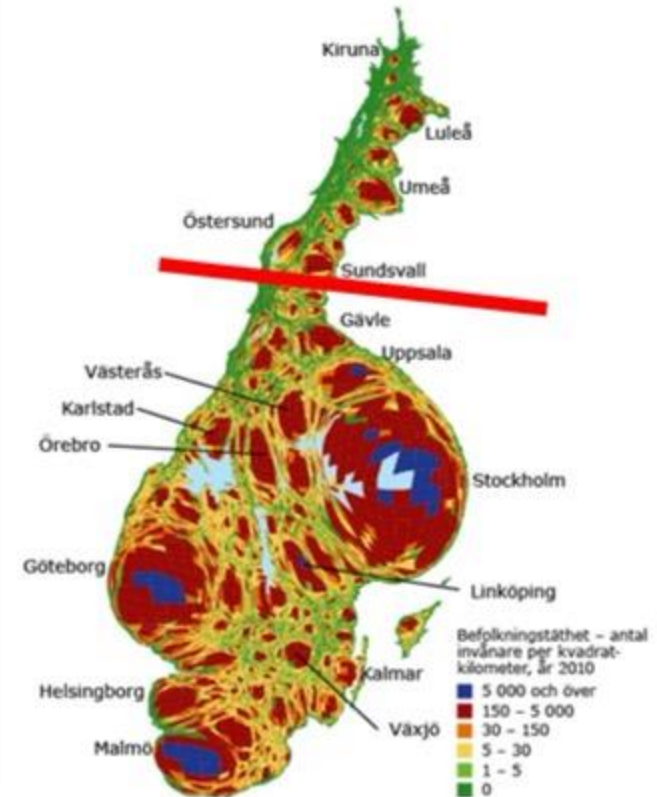
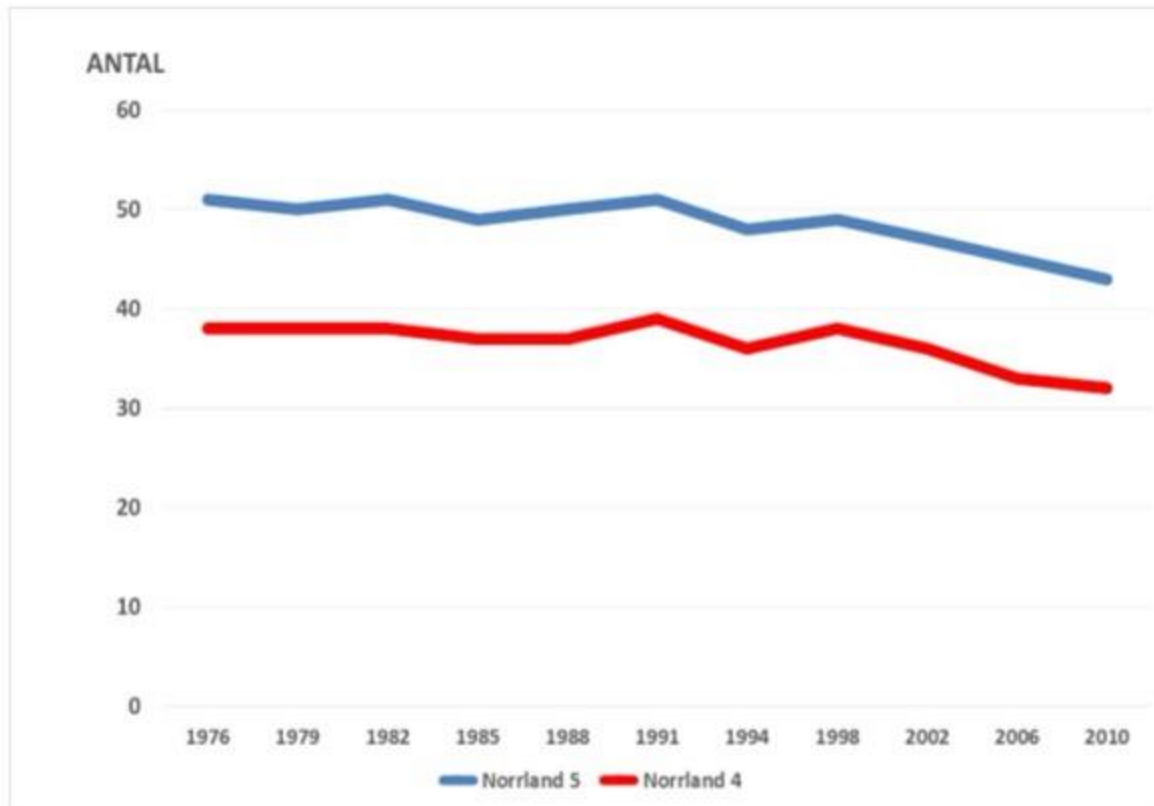

DATA: STATISTICS SWEDEN

LARS WESTIN

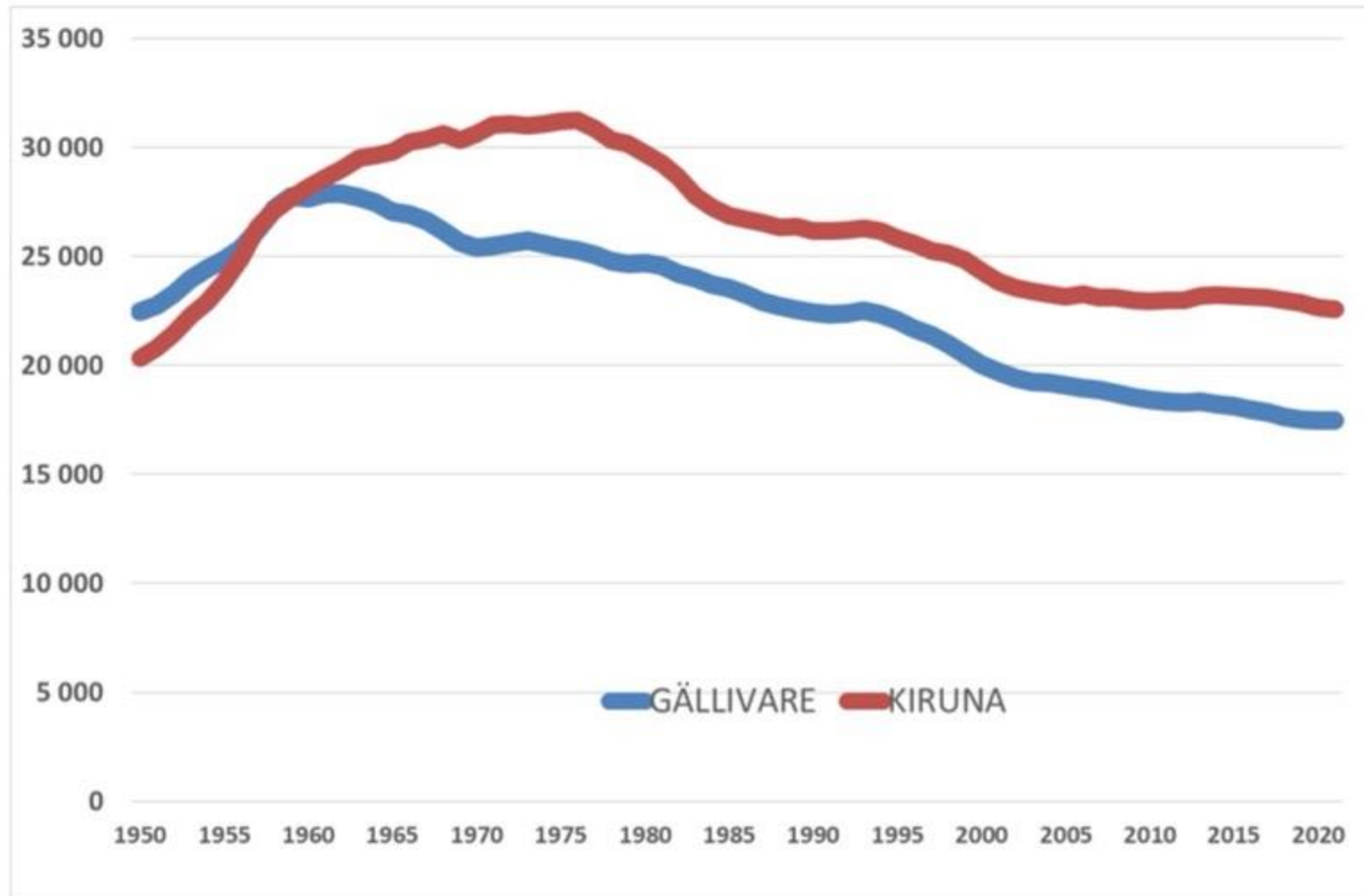
NORRLANDS RIKSDAGSLEDAMÖTER

DEMOGRAFIN BESTÄMMER DEMOKRATINS GEOGRAFI

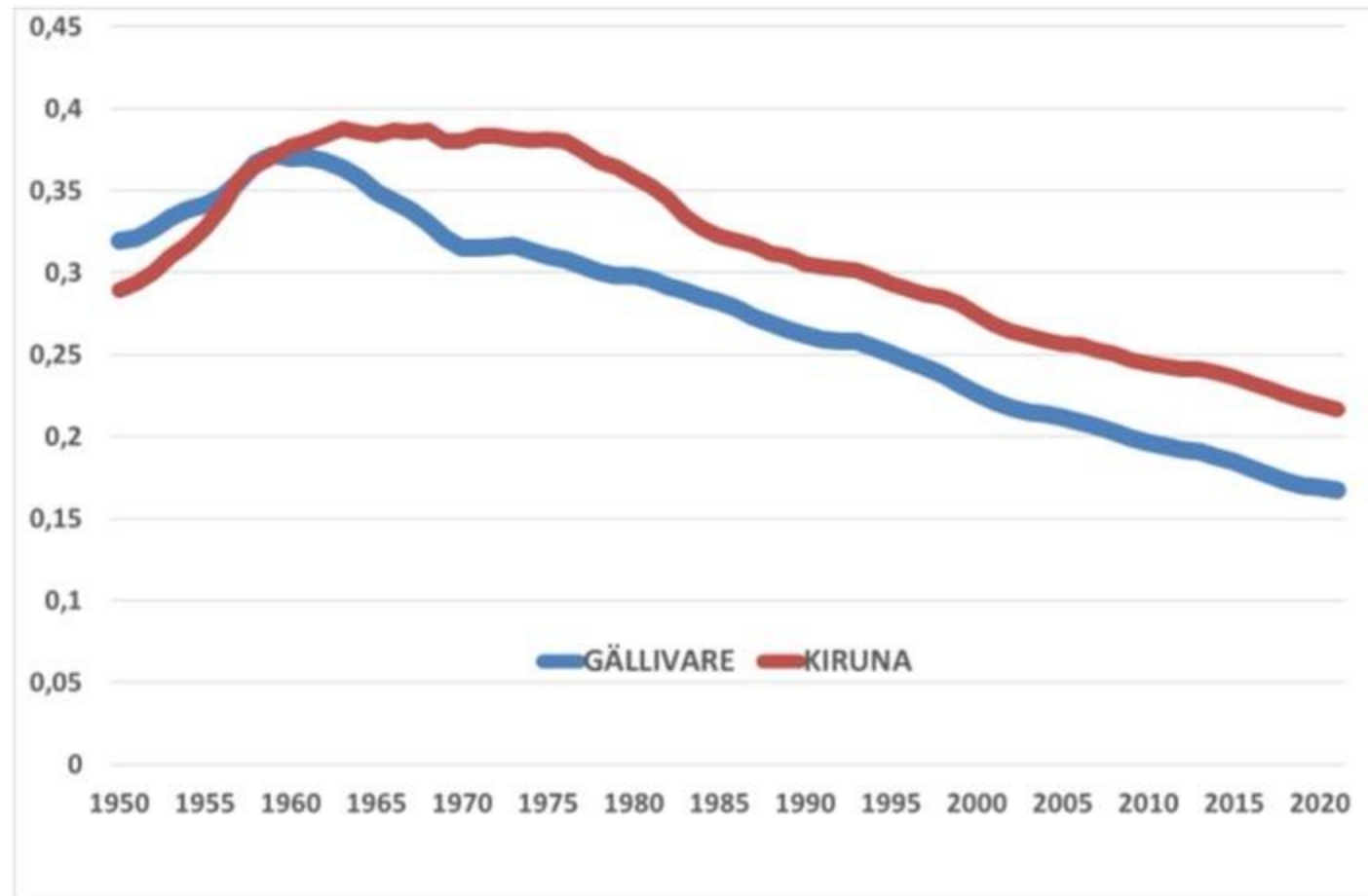
LARS WESTIN

MÄNNISKOR.....

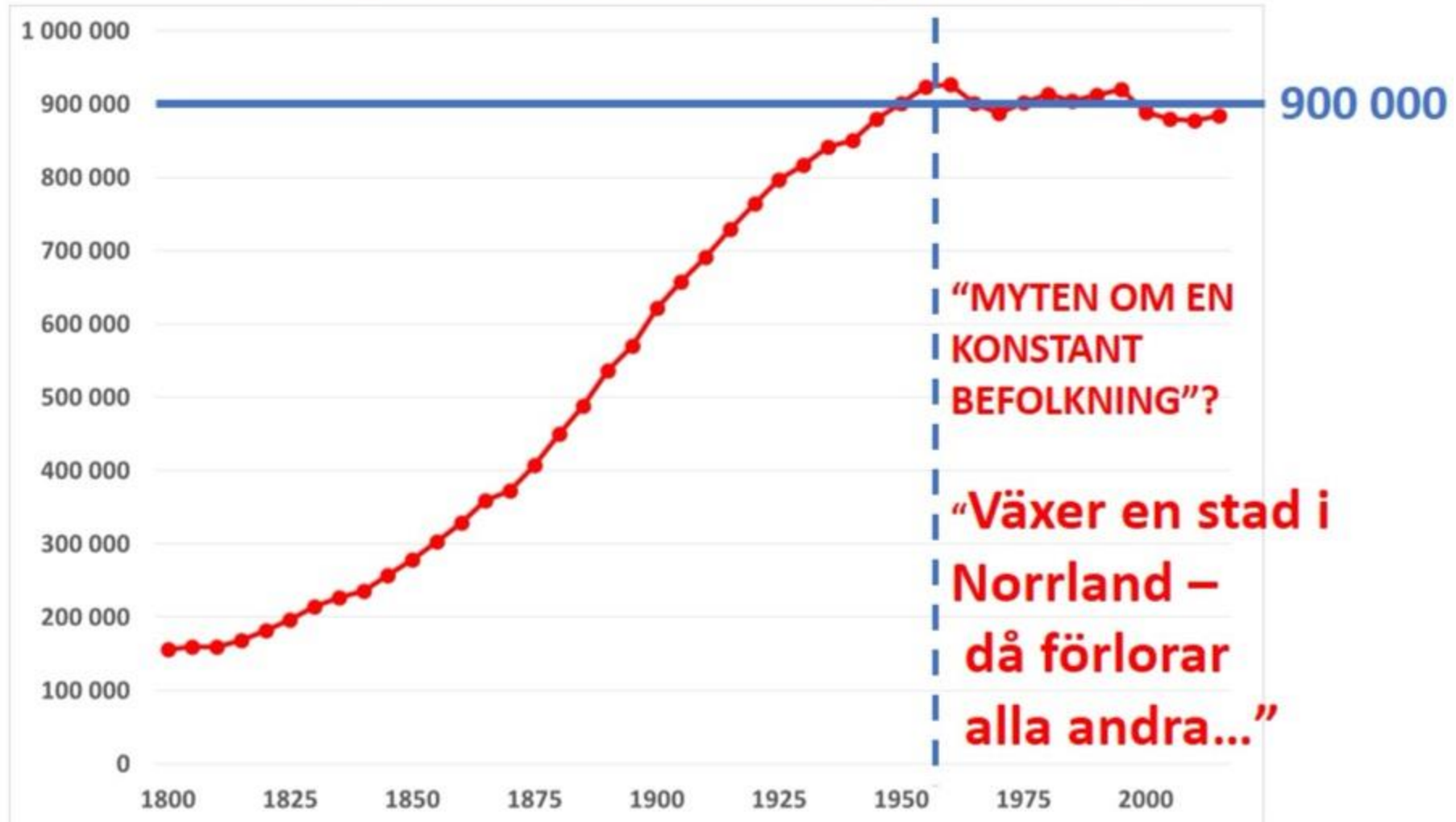
LARS WESTIN

ANDELEN AV SVERIGES BEFOLKNING – MAKTEN I RIKSDAGEN

LARS WESTIN

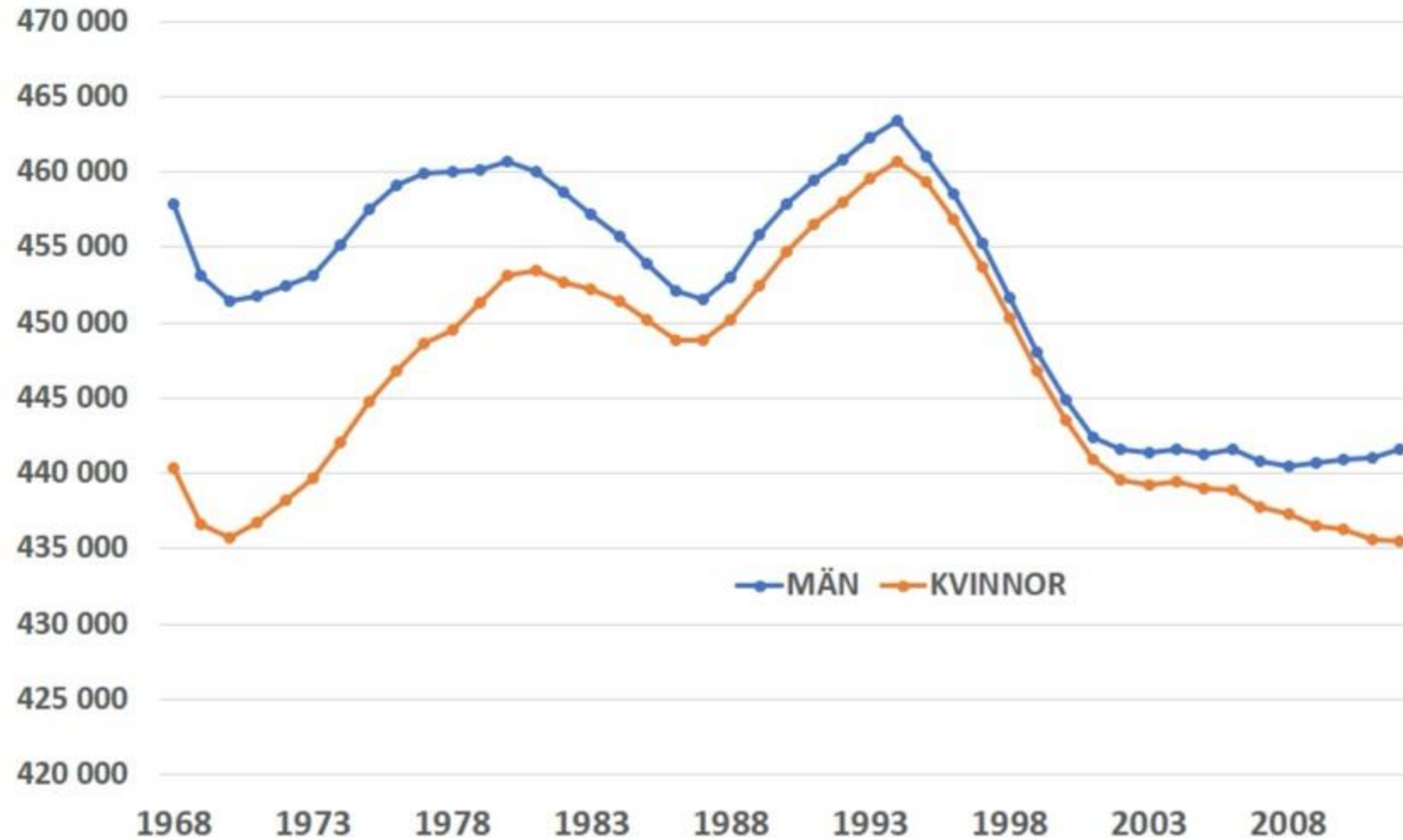
STAGNATION/STABILITET NORRLAND 4 BEFOLKNING

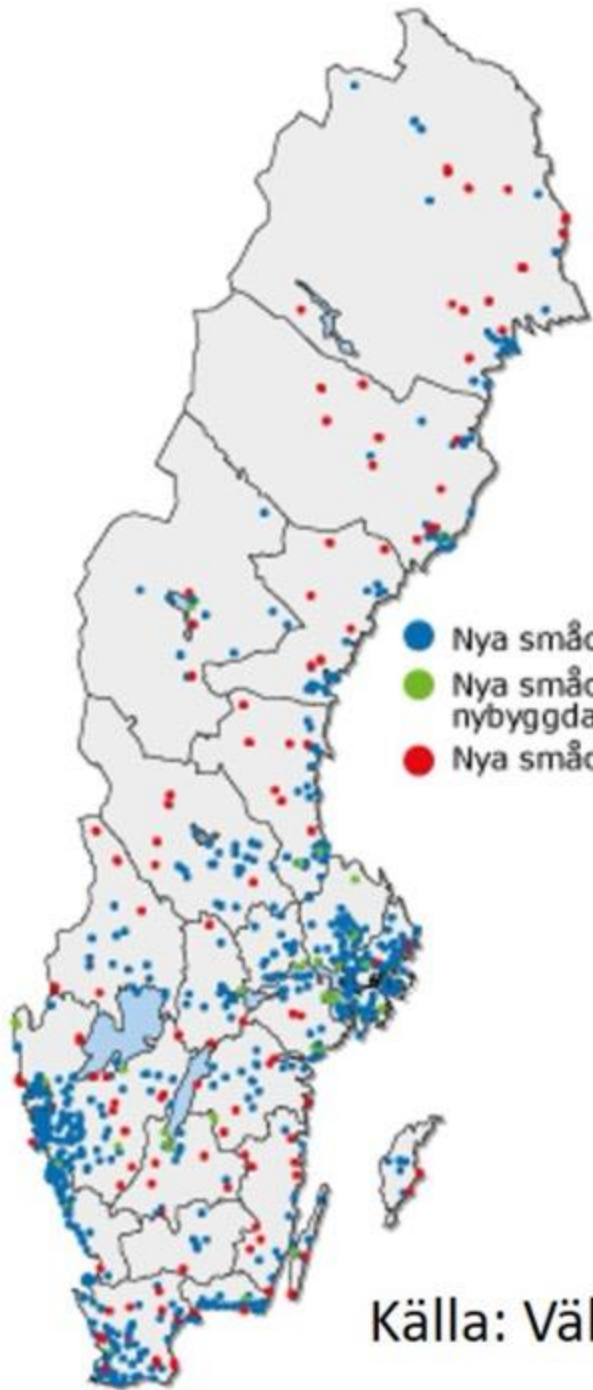

NORRLANDSKOMMITTÉN 1949

- **”Om en Centralort funnes i Norrland,**
  - skulle av allt att döma en del av den folkström, som nu drages söderut, istället ledas till (...) centralorten.” ”en plattform för gemensamma norrländska strävanden.” ”Hit borde förläggas institutioner...”
- **”Emellertid har kommittén för sin del icke ansett sig böra taga upp föreliggande spörsmål till närmare övervägande”**
- **Beslut:**
  - Regionalt rikssjukhus i Umeå (av lokaliseringsskäl)
  - Kommunsammanslagningar och urbanisering i glesbygden
  - Varför lämnar kvinnor?

NORRLAND4 - MÄN/KVINNOR

- Nya småorter pga ökad befolkning
- Nya småorter med mer än 50 % nybyggda hus
- Nya småorter, tidigare tätorter

**NYA ● VÄXANDE
SMÅORTER
UPPSTÅR
DÄR STÄDER TRIVS**

**TÄTORTER BLIR
SMÅORTER ●
DÄR STÄDER INTE
FÅR BLOMSTRA**

Källa: Välfärd, 2013,SCB

LARS WESTIN

HUVUDPROBLEMET

Norrlands problem efter 1950 har huvudsakligen orsakats av en *stadsfientlig* politik förd av/som förs av

- Norrländska politiker
- Norrländska industriella företrädare
- Delar av en kulturell och utbildad elit
- Nationella företrädare

**VARFÖR ÄR MÄNNISKOR VIKTIGA
FÖR KIRUNA, FÖR NORRLAND, FÖR
DESS SMÅ STÄDER OCH
LANDSBYGDER?**

VAD ÄR HÅLLBAR REGIONAL/URBAN/PLATS UTVECKLING?

Välfärd skapas med *tillgångar* (Balansräkningen!):

- Medborgarnas kunskap och hälsa
- Socialt och kulturellt kapital
- Artefakter (byggnader, maskiner, infrastruktur, offentliga miljöer m.fl. reala värden)
- Naturtillgångar (skog, mineraler, myrar, naturmiljöer)

Hållbar regional utveckling:

Tillväxt av tillgångar/förmögenheter

SVERIGES TILLGÅNGAR – ETT FÖRSÖK!

The World Bank Millennium Capital Assessment:

• <i>Mineraler</i>	2 300
• <i>Skog</i>	21 900
• <i>Rekreation/jakt</i>	8 100
• <i>Nationalparker mm</i>	13 900
• <i>Vegetariska resurser</i>	10 100
• <i>Animalieresurser</i>	15 200
■ Summa naturkapital (exkl. ekosystemtjänster)	71 500
■ Artefakter(fastigheter, maskiner, mm)	525 000
■ Socialt, kunskaps- och kulturellt kapital	4 024 300
■ Totala tillgångar per invånare (SEK)	4 620 800

LARS WESTIN

NATURRESURSERNAS ANDEL AV NATIONENS FÖRMÖGENHET

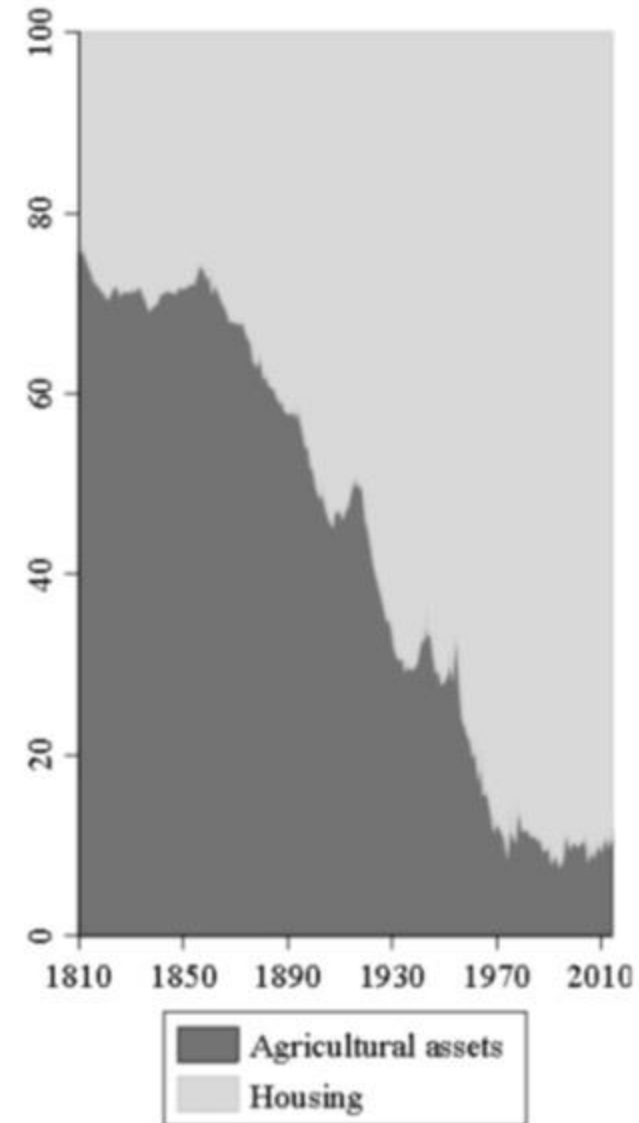
Figure 3. The Share of Natural capital share (per cent) of Sweden's Total Wealth, 1830-2010.

TILLVÄXT: OMVANDLA NATURRESURSKAPITAL TILL HUMAN- OCH FASTIGHETSKAPITAL DÄR NI BOR!

DE SVENSKA HUSHÅLLENS
TILLGÅNGAR
1810-2014

D. Waldenström (2015)

LARS WESTIN

NATURRESURSER, FASTIGHETER OCH FÖRMÖGENHETER

Medelvärden för hushållens förmögenheter (1000 kr), Län år 2002.

Källa: Nordea (2004)

	Bruttoförmögenhet	Varav: Egna hem	Fritidshus	Övriga reala tillgångar	Skulder	Nettoförmögenhet
Västerbotten	465	200	30	70	154	311
Jämtland	442	164	23	103	144	298
Gävleborg	409	177	26	60	138	271
Norrbottn	390	189	24	41	140	250
Väster-norrland	384	152	24	53	139	245
Sverige	610	266	39	76	189	421

Friedrich Bünsow 1824- 1897

Träpatron, Sundsvall

Bünsowska huset, Strandvägen 29-33, Östermalm, Stockholm

PLATSERS SPECIALISERING OCH ANTAL INVÅNARE

- **Företagsinriktade privata tjänster,
mycket avancerad vård** 300 000 Invånare
- **Universitet, regionsjukhus** 100 000
- **Forskningsintensiv industri** 100 000 (25 000)

- **Bygg, handel och offentliga tjänster** ÖVERALLT

- **Arbets- och kapitalintensiv industri** 25 000 (70 000)
- **Jordbruk, Gruvor** 10 000

BÄTTRE INFRASTRUKTUR ÖKAR SANNOLIKHETEN FÖR FLY-IN FLY-OUT

ATTRAKTIVA STÄDER
MINSKAR SANNOLIKHETEN

**RIKSINTRESSEN.
FÖR NORRLANDS
UTVECKLING ELLER
AVVECKLING?**

RIKSINTRESSEN IDAG (2024)

- Kulturmiljövård
- Naturvård
- Yrkesfiske
- Rennäring
- Fyndigheter av ämnen och material
- Avfallshantering
- Kärnbränsle och avfall
- Energiproduktion och distribution
- Industriell produktion
- Totalförsvaret
- Kommunikation med "trafikslagen"
- Elektronisk kommunikation

RIKSINTRESSEN IDAG (2024)

- Kulturmiljövård
- Naturvård
- Yrkesfiske
- Rennäring
- Fyndigheter av ämnen och material
- Avfallshantering
- Kärnbränsle och avfall
- Energiproduktion och distribution
- Industriell produktion
- Totalförsvaret
- Kommunikation med trafikslagen
- Elektronisk kommunikation

VAD SAKNAS?

DET URBANA LIVET – KUNSKAPSSAMHÄLLET'S NÄRINGAR- ETT NEDTRYCKT INTRESSE FÖR STÄDER/REGIONER/RIKET/NATIONEN

- Markanvändning för ”de mänskliga mötena”
- Det tredje rummet
- Afterwork (AW)
- Restauranger, fik, konferenser
- Dans, konserter, events, loppis, karnevaler,....
- Bostäder

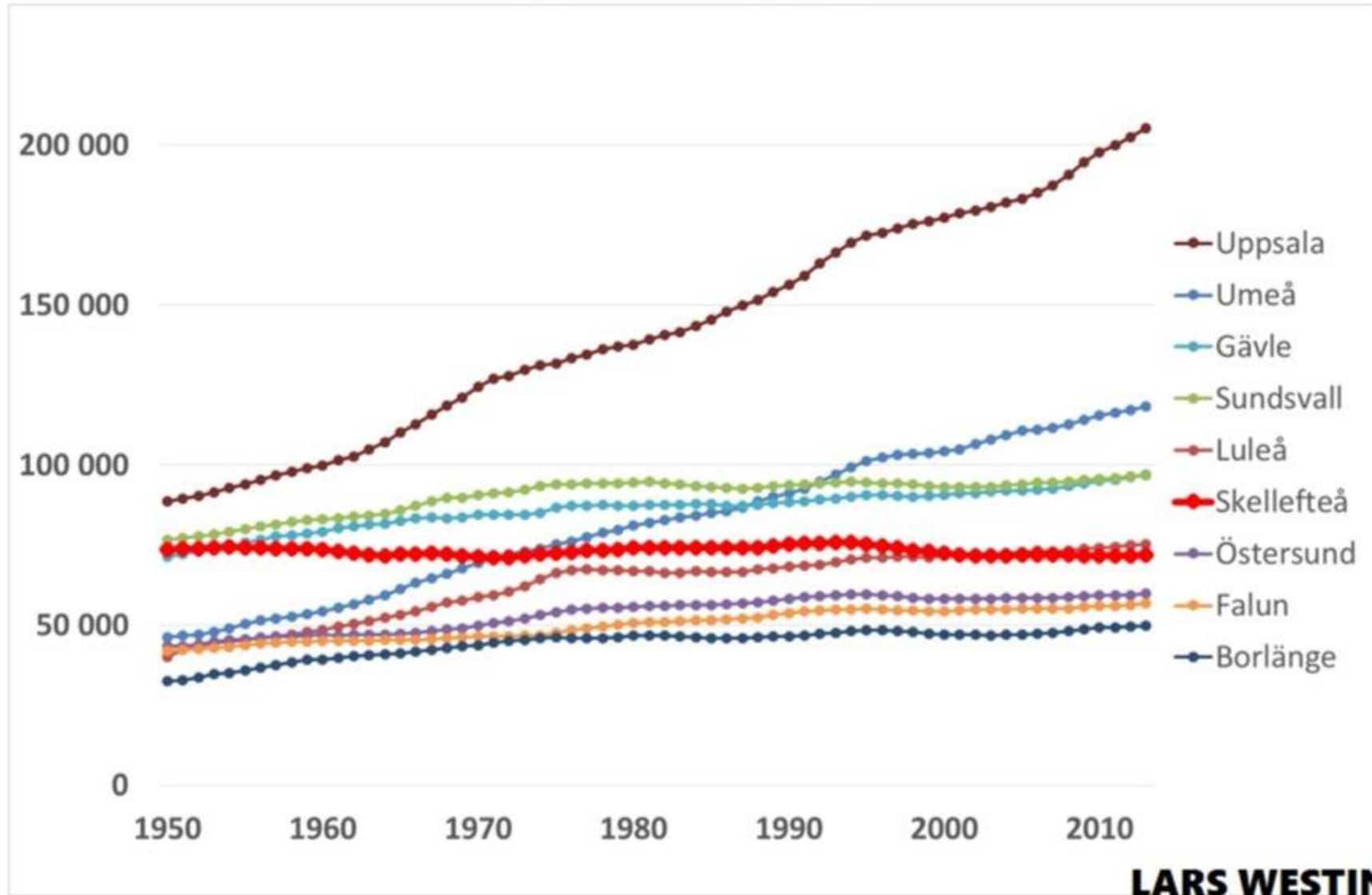
RIKSINTRESSETS HISTORIA

- **MARKANVÄNDNINGSPLANERING** i Sverige – anor från medeltiden
- 1874 års **byggnadsstadga**. Brandbekämpning
- 1907 års **stadsplanelag**. Stadsplaner. Början på kommunala planmonopolet
- *****
- 1947 års **byggnadslag**. **EFTERKRIGSPLANERING**. Från enskilda markägare till det offentliga. Kommunen styr bostadsbyggandets markanvändning. General- och regionplaner.
- 1960 års **byggnadsstadga**. Byggnadsnämnder. Kommunerna upprättar byggnadsplaner.
- *****
- **SOU 1971:75 Hushållning med mark- och vatten**. **FYSISK RIKSPLANERING**.
- 1987 års **plan- och bygglag**. Ersätter byggnadslagen och stadgan. **RIKSINTRESSEN** och **sektorsintressen**.
- 1998 års **miljöbalk**. Samlar miljölagstiftningen. Hit förs riksintressen.
- 1998, 2005 2006 **Århuskonventionen**. NGOs rätt att överklaga.
- 2011 års **plan- och bygglag**. Miljö- och klimatkrav vid byggande. Elektronisk kommunikation ett riksintresse.

VILKEN MYNDIGHET FÖRETRÄDER INTRESSET ”MÄNNISKORS MÖTESPLATSER, BOSTÄDER OCH ANDRA FASTIGHETER?”

- Inte Boverket!
- ”Samordnar” alla sektorsintressen!
- Företräder inte det urbana livet
- Många myndigheter kan säga nej (”Nejstyrelserna”) – Ingen företräder stadsutveckling
- **NORRLAND: Stadsbyggandet har länge motarbetats – andra riksintressen tar över**

NÅGRA KOMMUNER I NORRA SVERIGE OCH UPPSALA

1970-TALET AVINDUSTRIALISERING

VARV

(STÅLVERK)

TEXTILINDUSTRI

FACIT

1990-TALET AVINDUSTRIALISERING

- Sovjet kollapsar
- Baltikum kommer ut
- Internet, Mobilen, Kina, Asien

LARS WESTIN

northvolt®

Volkswagen

VARGAS HOLDING

Stegra/ H₂ green steel

HYBRIT

▶▶▶ FOSSIL-FREE STEEL

VATTENFALL

SSAB

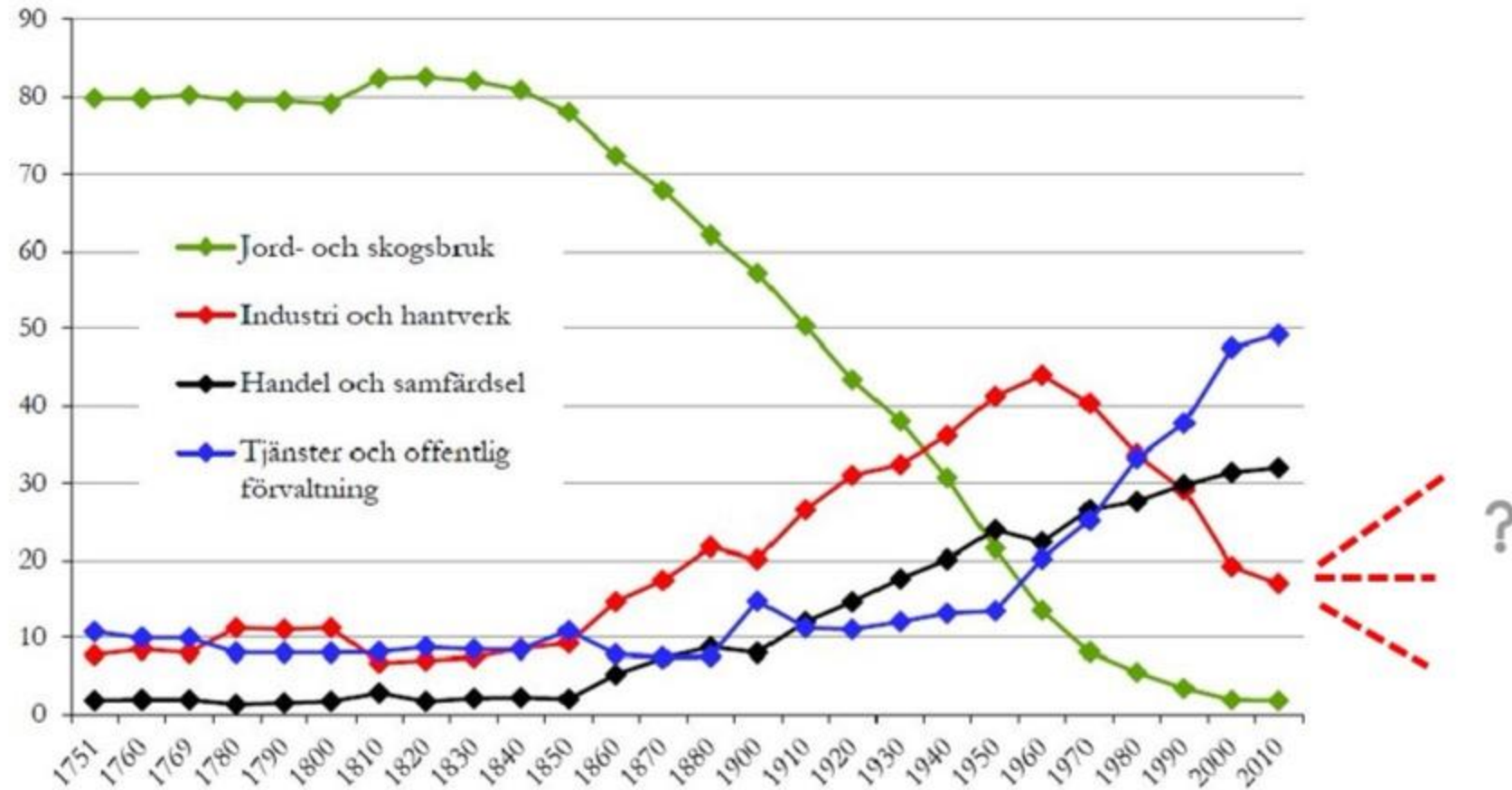

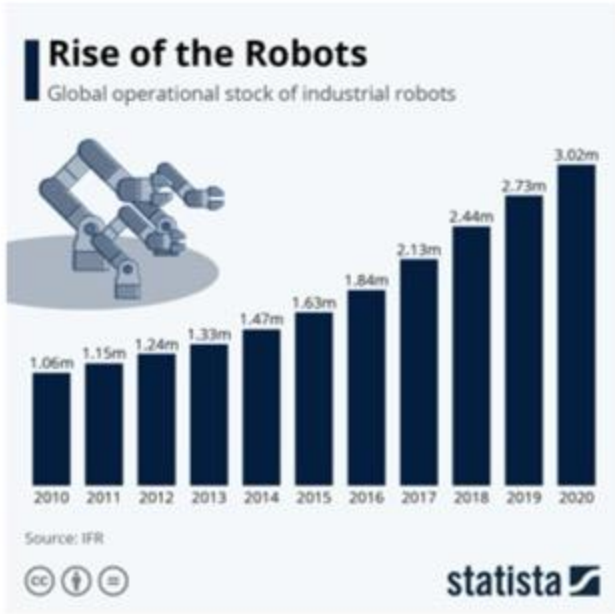
LARS WESTIN

FRÅN INDUSTRI TILL TJÄNSTER

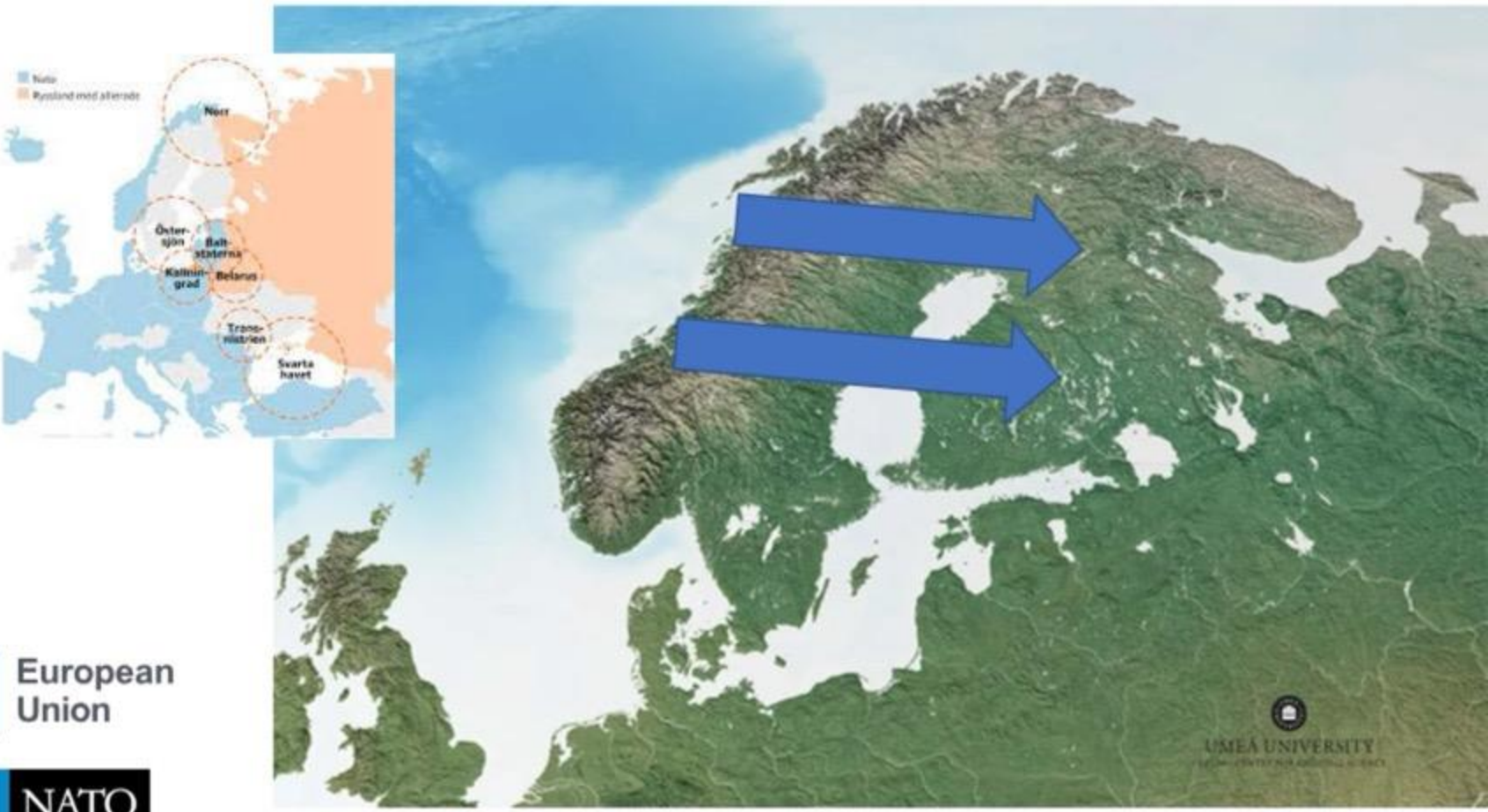
OGH ÅTER TILL INDUSTRI?

Figur 1 Fördelningen av antalet sysselsatta i olika sektorer, procent.

“NYTT” SÄKERHETSPOLITISKT LÄGE

European Union

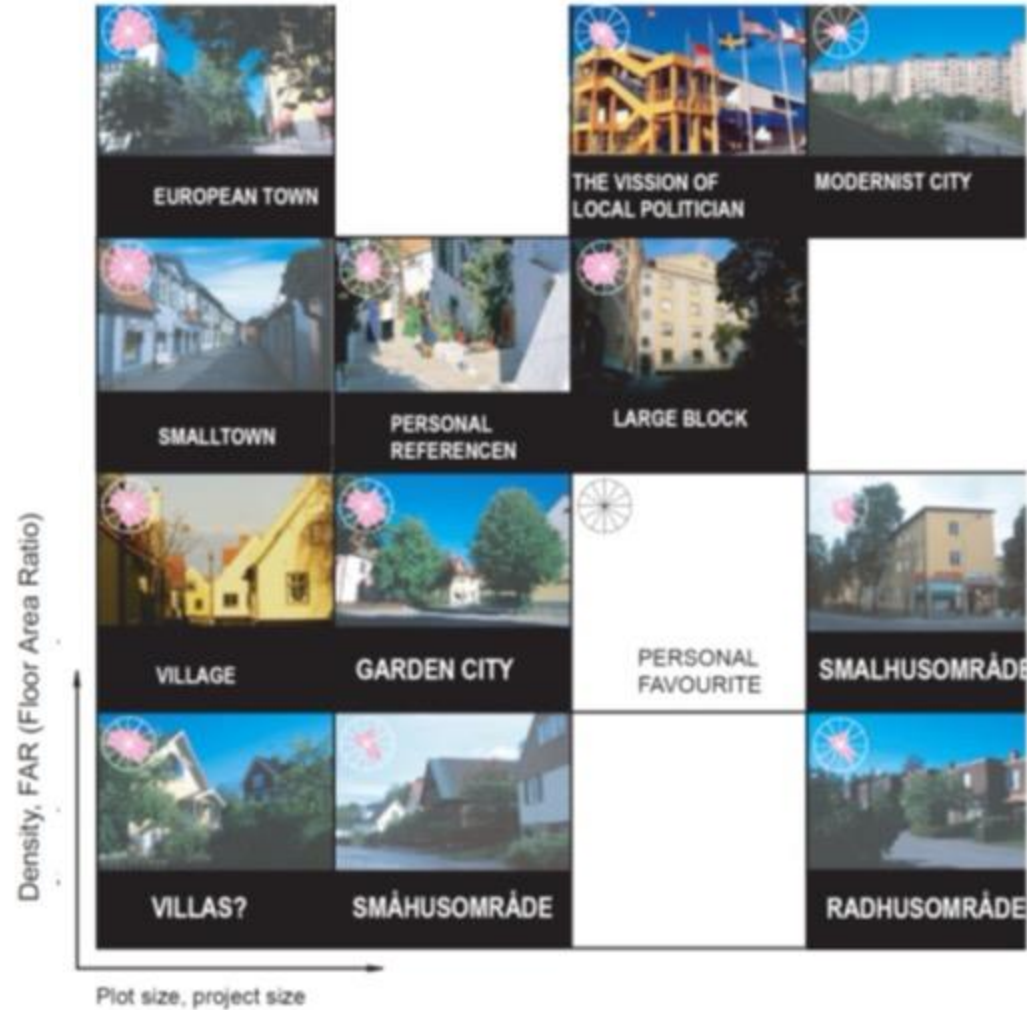
NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

LARS WESTIN

STADSBYGGGANDE

STADSTYPER

Täthet

Kvarterstorlek

Källa: Torbjörn Einarsson/ Johan Rådberg

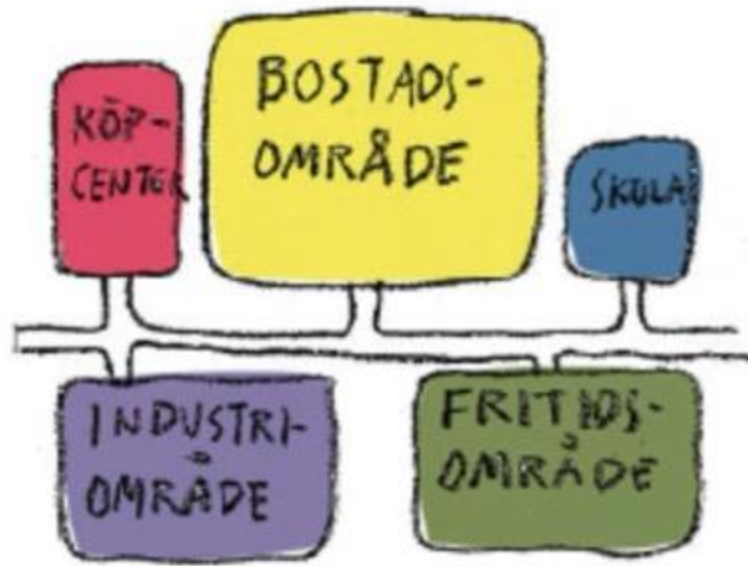
LARS WESTIN

TINY VILLAGES

LARS WESTIN

FUNKTIONSONMRÅDE

KVARTERSSTAD

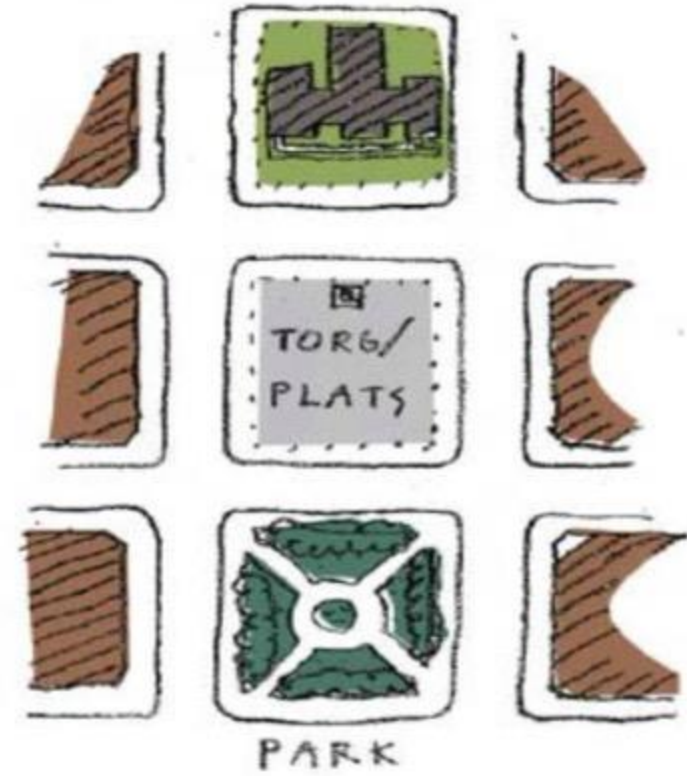
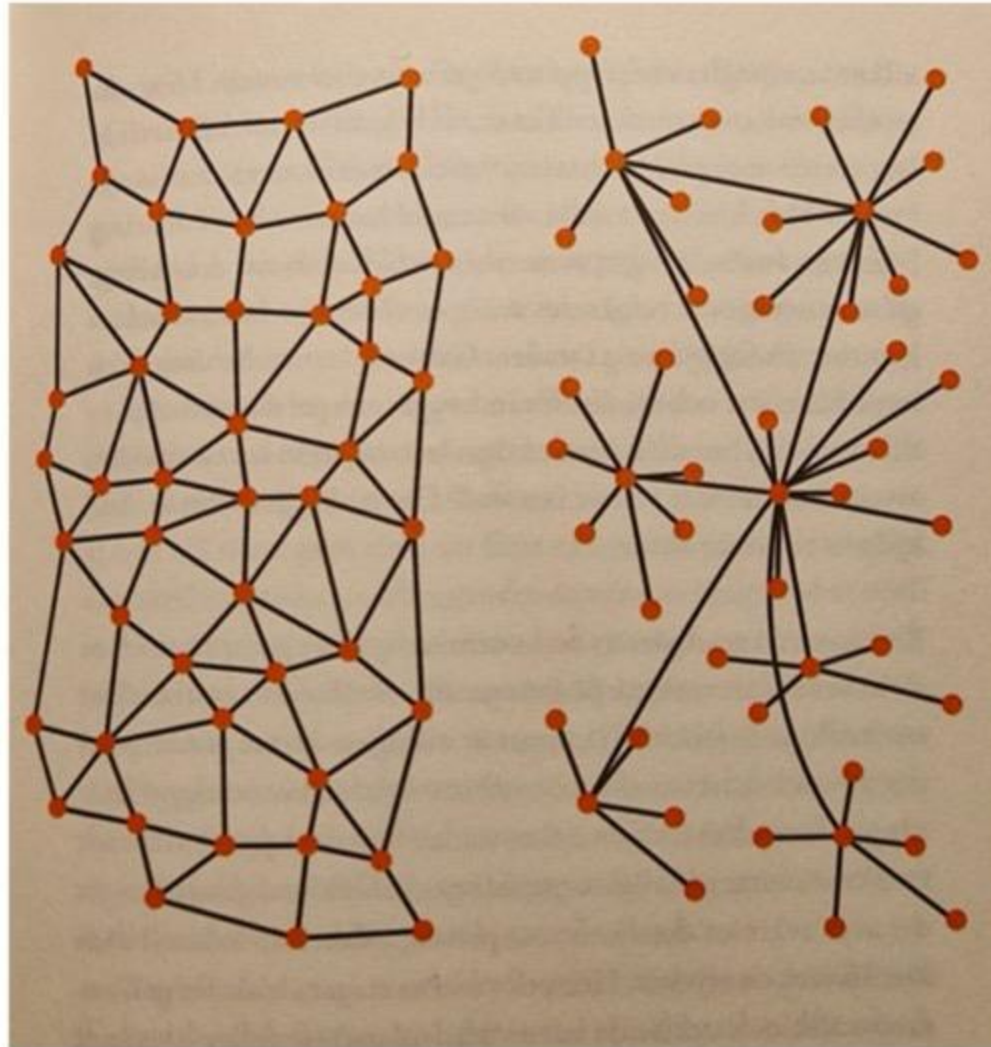

Illustration: Hans Gillgren

LARS WESTIN

STADENS NÄT ELLER EN STAD AV BUBBLOR?

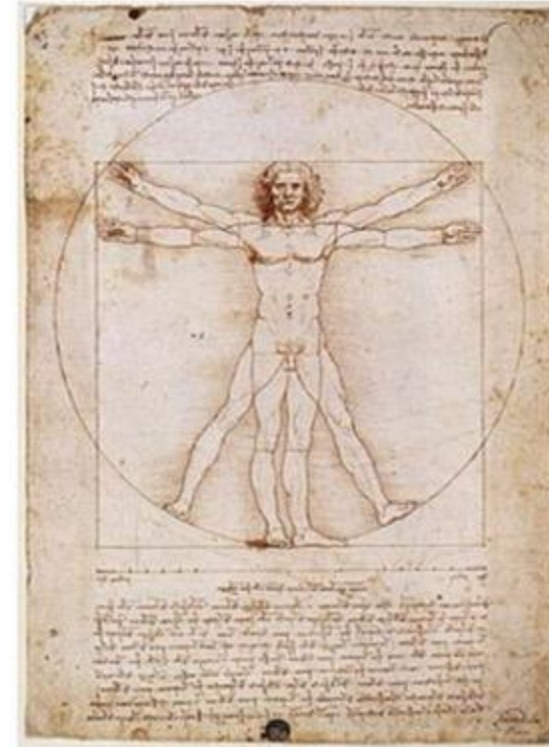
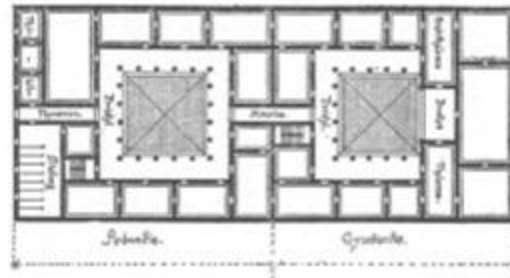
Lars Marcus
Chalmers

LARS WESTIN

VITRUVIUS (75 f.Kr – 15 f.Kr)

Arkitekturens tre kvalitéer:

- Hållbar (fasthet)
- Funktionell/användbar
- Vacker

da Vinci och renässansen:
Vitruviansk man

FASADER SOM STIMULERAR OCH FASADER SOM STÖTER BORT

A 2003 study of Copenhagen shopping streets shows that the activity level in front of active façade is seven times greater than in front of passive façades."

Källa: Jan Gehl

HUSENS RYTM

BOENDE

KONTOR

VERKSAMHET
I GATUPLAN

FRAMÅTBlickande MOTSVARIGHETER I DAGENS KIRUNA ?

LARS WESTIN

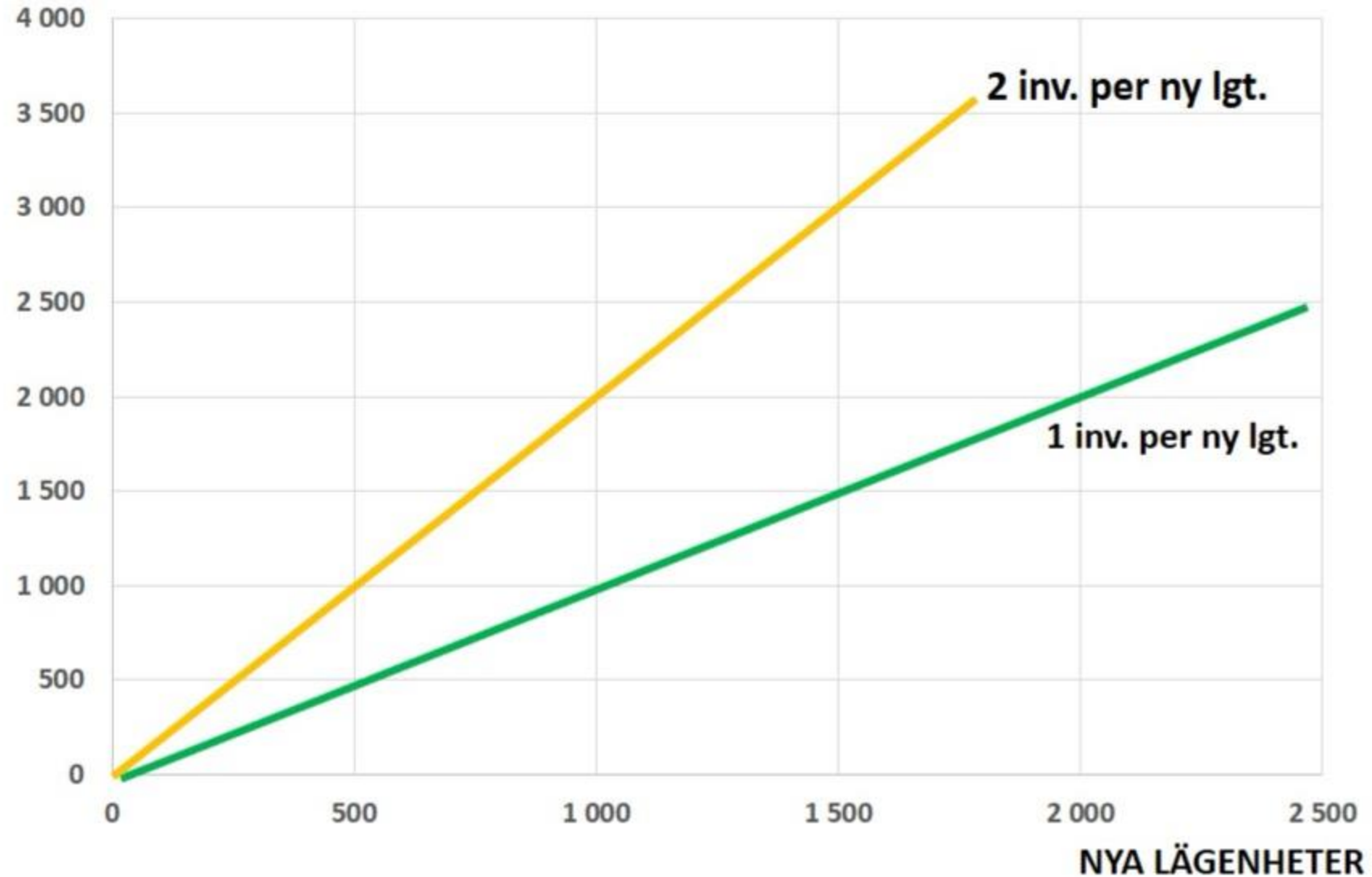
STAD ÄR INTERAKTION

TÄTHET KAN/BEHÖVER INTE GE INTERAKTION

		Interaktion	
		Hög	Låg
Täthet	Tät	A	C
	Utspridd	B	D

BEFOLKNINGSTILLVÄXT OCH NYA LÄGENHETER

BEFOLKNINGSÖKNING

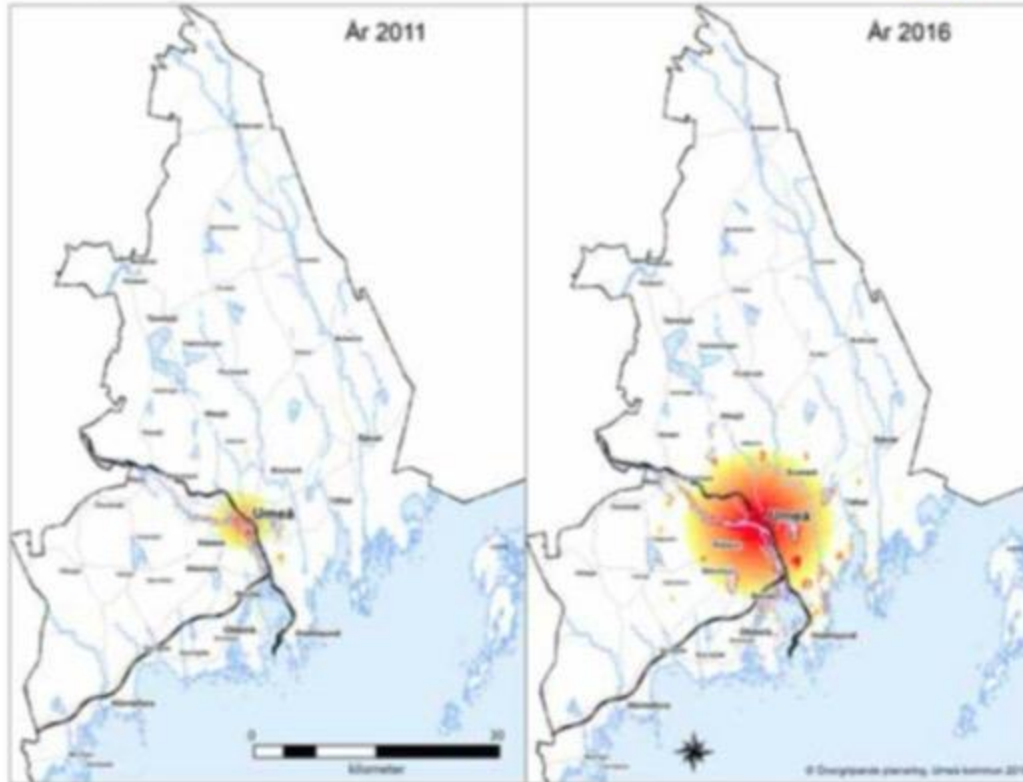

TOBINS Q:

FASTIGHETSVÄRDE / NYBYGGNADSKOSTNAD

Karta 15: Tobins Q år 2011 och år 2016

Tobins Q
Umeå kommun

Karta 15: Tobins Q år 2011 och år 2016

Tobins Q
Umeå kommun

TRE ÅTGÄRDER

- **Topplånsfinansiering** av fastighetsprojekt lika viktigt som av industrier - Norrlandsfonden
  - Mycket attraktiva lägen (Centrum/skidor/cykel/ vatten)
  - Möjlig alternativanvändning
  - Hyror bör närma sig marknadspris
  - Mer diversifierat bostadsbestånd
- **Följsamma kommun/regionledning**
  - Med djup fastighetskompetens (Markpriset/Läget/Stadens liv)
  - Region Norrbotten måste prioritera fastighetsmarknaden
- **Planprocessen**
  - Begränsade möjligheter till överklagan
  - Detaljplaner med hänsyn till marknadsläget
  - Fortsatt anpassning av PBL till samhällets förändring
  - Regionala avvikelser möjliga

SAMMANFATTNING

- **Den norrländska stadens puls** - ett regionintresse/riksintresse för människor, möten och informationsutbyte.
- Kiruna, Norrbotten och Norrland måste kraftfullt argumentera för- och utveckla städer
- Fastighetsutveckling sker alltid. I hög- som i lågkonjunktur. Ska vara kommunledningens "Prio Ett".
- **STÄDER ÄR FASTIGHETSUTVECKLING ! – VAR GÅR UTDELNINGEN/"JORDRÄNTAN"?**
- **UTBILDNING (HUMANKAPITAL) SKA KOPPLAS TILL STADENS CENTRUM**
- **NORRLANDS STÄDER MÅSTE ATTRAHERA KVINNOR**

”KIRUNA FORUM”

LARS WESTIN

BILDEN AV KIRUNA – IN MED ETT STADSLIV

LARS WESTIN

2024 BOIKIRUNA

508749

Bostadskonferens 16–17 oktober

